

8. Sharma, M. (2021). Military Psychology- Need, Scope and Challenges. *The International Journal of Indian Psychology*, 9, 2. DOI: 10.25215/0902.141 [українською мовою].

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ АГРЕСІЇ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

УДК: 159.9: 37.013.42

Кондратюк Оксана Петрівна,
*Студентка спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*
Києнко-Романюк Лариса Анатоліївна,
*Доцент кафедри управління та адміністрування,
кандидат педагогічних наук, доцент
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. Профілактика агресії серед підлітків в умовах освітнього закладу є актуальною і важливою задачею, наступна агресивна поведінка стає все поширенішою серед молоді. Ефективні методики та прийоми профілактики агресії включають тренінги із соціального розвитку навичок, психологічну консультацію, соціальні програми, навчання стресовому менеджменту, сімейну терапію, медіаосвіту та профільну булінгу. Наукові методики вимірювання агресії, такі як Методика Басса та Пеппі, Hostile Attribution Bias (HAB), DAB і Adolescent Aggression Rating Scale, можуть служити класичними інструментами для оцінки та корекції агресивної поведінки підлітків. Тренінги з розвитку навичок саморегуляції, програми соціальної освіти та психотерапії також є меншою складною профілактичною роботою та корекції агресії серед підлітків.

Ключові слова: агресивна поведінка, підлітки, освітній заклад, психологічний супровід, профілактика.

Актуальність дослідження. Сучасні реалії в Україні створюють додаткові умови для розвитку агресії серед підлітків. Сьогодні ця проблема

стала надзвичайно актуальною, особливо в умовах війни в нашій країні, світової кризи та вірусних пандемій. Існує певний тенденційний ріст агресивної поведінки серед підлітків та молоді. Дієві методи та інструменти для профілактики та корекції агресії в навчальних закладах можуть внести вагому конструктивну зміну для створення безпечного навчального середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Загальні тенденції в дослідженнях агресії серед підлітків зосереджені у наступних наукових та практичних векторах: зростання інтересу до психологічних та педагогічних аспектів профілактики агресії серед підлітків у освітніх закладах бачимо в наукових доробках Гуггенбюль А., Гуцуляк Л. та ін.; акцент на розвитку соціальних та емоційних навичок підлітків як ключового компонента профілактичних програм робили у своїх працях Браніцька Т., Гірник А., Києнко-Романюк Л. та ін.; зростання популярності тренінгів з розвитку навичок саморегуляції, спілкування та конфліктів представили у своїх працях Балакірева О., Галустьян Ю. та ін.; важливість включення сімей в процес профілактики та корекції агресії підлітків показали Лобанова А., Калашнікова Л. та інші; наголос на освітніх програмах та медіаосвіті, спрямованих на підвищення свідомості підлітків щодо насильства та агресії у медіа зробили Волошенюк О., Мокрогуз О., Кін Е., Георгеску М. (Браніцька 2019, Києнко-Романюк 2017, Кін 2016, Волошенюк 2016).

Ці загальні тенденції свідчать про зростання уваги до проблеми агресії серед підлітків та активності у пошуку рішень для створення безпечного навчального середовища. Подальші дослідження і публікації, ймовірно, розширять наші знання та методики в цій сфері.

Мета наукової публікації вивчити ступінь розробленості методичних інструментів у джерелах наукової літератури.

Завдання статті:

1. На підставі аналізу психологічної літератури уточнити поняття «агресії».

2. Здійснити аналіз психологічних особливостей діагностики агресії серед підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запит на використання методик з методами і прийомами профілактики агресії у поведінці підлітків є сьогодні достатньо поширеним. Це зумовлено низкою подій, які трапились у світі та в нашій країні (пандемія, війна, зокрема, повномасштабне вторгнення Росії). Агресія стає дедалі більш поширеною серед підлітків і є проблемою, яку слід вирішувати. Важливо зазначити, що для успішної профілактичної агресії варто врахувати багато факторів, включаючи фізіологічні, психологічні, соціокультурні та сімейні аспекти.

Учені-психологи розробили низку методик для вимірювання агресії підлітків та профілактичної роботи. Ось декілька популярних методик: **1) Методика Басса та Перрі (Buss-Perry Aggression Questionnaire)**. Анкета дозволяє виміряти різні аспекти агресії, такі як фізична, вербальна, гнівна, агресивні думки та почуття. Вона може використовуватися для дослідження рівня агресивності підлітків та оцінки ефективності профілактичних і корекційних програм (Buss, Perry 1992). **2) Методика Hostile Attribution Bias (HAB)**. Спрямована на вивчення того, як підлітки сприймають інтерпретацію соціальної ситуації та чиї популярніші вони до вшанування, що наміри інших людей є ворожими. Вона може бути корисною для визначення важливих аспектів когнітивної сторони агресії. **3) Методика "Діагностика агресивної поведінки" (DAB)**. Спрямована на вимірювання різних аспектів агресивної поведінки у підлітків. Дозволяє оцінити якість міжособистісних відносин, агресивність у різних ситуаціях та інші важливі параметри. **4) Методика "Оцінка агресії підлітків" (Adolescent Aggression Rating Scale)**. Призначена для визначення інтенсивності та частоти агресивної поведінки підлітків. Вона взаємовідносини, які конкретні види агресії проявляються у підлітку і сильно вони серйозні. **5) Тренінги з профілактики агресії та конфліктів**. Кругові вимірювальні методики, тренінги та програми профілактичної та корекційної роботи з агресивними підлітками. Наприклад, програма «Контроль агресії та

конфліктів для підлітків» спрямована на навчання підлітків адекватним способам вираження емоцій та вирішення конфліктів. Ці методики і програми можуть бути корисними для оцінки та корекції агресивної поведінки підлітків. Однак важливо відзначити, що успішність профілактичної та корекційної роботи може залежати від індивідуальних особливостей підлітка та контексту його життя. **6) Тренінги з розвитку навички саморегуляції.** Спрямовані на розвиток навички саморегуляції психоемоційних станів, можуть допомогти підліткам краще контролювати свої емоції та уникати виразу агресії. Ці тренінги можуть включати в себе разом з релаксацією, медитацією, технікою когнітивно-поведінкової терапії тощо. **7) Програми соціальної освіти.** Спрямовані на розвиток навичок соціальної взаємодії, можуть допомогти підліткам збільшити ефективність вашої комунікації та уникати конфліктних ситуацій. Ці програми можуть включати в себе рольові ігри, спрямовані на розвиток емпатії та співпраці. **8) Психотерапія.** Індивідуальна або групова – може бути корисною для роботи з підлітками, які мають серйозні проблеми з агресією. Психотерапевт допоможе розкрити корені агресії та розвинути більш адаптивні стратегії ведення.

Ось кілька методик і прийомів, які можуть бути використані для профілактики агресії серед підлітків. *Тренінги з розвитку соціальних навичок.* Вони допомагають підліткам розвивати та розвивати навички спілкування, співпраці та вирішення конфліктів. такі тренінги можуть включати ролеві ігри, групові вправи та обговорення. *Психологічна консультація.* Підлітки, які виявляють агресивну поведінку, можуть використовувати психологічну підтримку та консультацію для розуміння і виведення своєї агресії. *Соціальні програми і клуби.* Залучення підлітків до соціальних програм та клубів може сприяти їх соціальній взаємодії та розвитку позитивних відносин з ровесниками. *Навчання стресовому менеджменту.* Підлітків можна навчити стратегіям керування стресом, щоб вони могли ефективно реагувати на стресову ситуацію без агресії. *Сімейна терапія.* Важливо включити сім'ю в процес профілактики агресії, останні сімейні фактори можуть впливати на

поведінку підлітка. *Медіаосвіта*. Підліткам може бути надана освіта у сфері взаємодії з медіа, щоб вони критично оцінювали вплив насильства та агресії в медіапросторі. *Профілактика булінгу*. Програми профілактики булінгу можуть допомогти зменшити агресію та конфлікти серед підлітків. Ці методи і прийоми можуть бути ефективними, але важливо отримати результат, адже підлітки є особистостями, і підходи повинні бути адаптовані до конкретних потреб і контексту. Також важливо співпрацювати з кваліфікованими фахівцями, такими як психологи і соціальні працівники, для ефективної профілактики та корекції агресивної поведінки.

Важливо пам'ятати, що ефективна корекційна робота з агресією потребує індивідуального підходу до кожного підлітка. Розробка та впровадження програми корекції має бути підтримана спеціалізованими фахівцями, які мають досвід роботи з підлітками з агресивною поведінкою.

Висновки. В даному дослідженні ми підібрали різні методики для виявлення та профілактики агресивної поведінки серед підлітків, визначили, що агресія може мати різні причини, і що вона є складним явищем, яке варто розуміти для ефективної профілактичної роботи. Ми визначили, що навички емоційної саморегуляції є найбільш корисними для попередження агресивної поведінки.

Перспективи подальших досліджень. Загальною метою профілактичної роботи з агресивними підлітками в освітньому закладі є створення безпечного та сприятливого середовища для їхнього розвитку та соціалізації. Що буде слугувати основою для подальшої розробки та впровадження профілактики агресії серед підлітків в освітніх закладах, а також для вдосконалення методик та стратегій роботи з цільовою аудиторією.

Список використаної літератури.

1. Branitska, T. R. (2019). *Mizhkulturna kompetentnist yak vazhlyvyi chynnyk profesiinoi diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi sfery*. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: seriia: Pedahohika. Sotsialna robota, 1(44). [українською мовою].

2. Kyienko-Romaniuk, L.A. (2017). *Shkola dlia vsikh u dii: psykhologo-pedahohichnyi aspekt*. Nova pedahohichna dumka, 2. [українською мовою].
3. Kin, E., Heorhesku, M. (2016). *Zakladyanky. Posibnyk z protydii movy nenavysty onlain cherez osvitu z prav liudyny*. Ukraina. [українською мовою].
4. Ivanov V., Volosheniuk O., Mokrohuz O. (2016). *Mediahramotnist na urokakh suspilnykh dystsyplin: posibnyk dlia vchytelia*. K.: Tsentr Vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy. [українською мовою].
5. Buss, A. H., & Perry, M. (1992). *The Aggression Questionnaire*. *Journal of Personality & Social Psychology*, 63, 452–459. [українською мовою].

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ ЖИТТЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ З МЕТОЮ ЇХ СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ**

УДК 159.9.072.433

Кріпак Олена Миколаївна,
*студентка спеціальності 053 «Психологія»,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. В статті визначено і систематизовано основні складові впливу на становлення стилю життя військовослужбовців з метою їх соціально-психологічної адаптації. Визначено, що зазначені складові представлені факторним та подієвим (ситуаційним) впливом. В рамках факторної складової виділено перелік чинників зовнішнього та внутрішнього впливу, встановлено можливість їх комбінованого впливу. В розрізі подієвої складової виокремлено: ситуаційний розвиток, в межах якого передбачено, яким чином конкретні типи життєвих подій діють на становлення особистісного розвитку; розвиток досвіду в рамках впливу конкретних суб'єктивних переживань стосовно певних подій на становлення особистісного розвитку.